

טיפול מכלואי מלון לגידול בבתי צמיחה בהדליה בעונת החורף

1994 - 1995

יוסי בורגר, צבי קרחי, רוני כהן, שרייבר שושנה, עוזי סהר - מינהל המחקר החקלאי, נווה יער רבקה אופנבך, שמעון פיבוניה, ישראל צברי - מו"פ ערבה תיכונה וצפונית

בשלוש השנים האחרונות הולכת ומתרחבת המגמה להקדים את מועדי השתילות של המלון בחממות. הקדמת השתילה מחייבת גידול צמחים והתפתחות פירות בתקופה בהן הטמפרטורות נמוכות יחסית. הזן העיקרי המתאים ביותר לתקופה זו של השנה הינו "ערבה".

התאריך המוקדם ביותר בשתילה מלוניס בחממות לא מחוממות באזור עין יהב הוא בשליש האחרון של נובמבר. שתילה מוקדמת יותר איננה אפשרית בזנים הקיימים וכמו כן השתילה של נובמבר הינה בעייתית מאחר והחוטטים לא מתפתחים לגודל הפרי הרצוי. הקדמת השתילה וגידול בהדליה בחממות מחייב טיפוח זנים המגיבים לתנאי גידול אלה. לצורך זה חברו יחד מו"פ ערבה, חברת "הזרע" והצוות לטיפול דלוניים בנווה יער.

השלב הראשון בטיפול היה איתור קוים שונים עם תכונות מתאימות לגידול בהדליה בחורף. ואכן נמצאו מספר קוים המאופיינים בחנטה ובהתפתחות פירות טובה. השלב השני היה הרחבת הרקע הגנטי של קווי ההורים מטיפוס גליה השולטים היום בערבה.

לצורך זה עשינו מספר גדול של הכלאות בין הורי הזנים מטיפוס גליה לבין מגוון רחב של טיפוס מלון הכוללים בתוכם: טיפוס קנטלופ עם רישות גס, טיפוסים שמקורם במזרח אסיה המאופיינים בפירות גדולים ובחיי מדף ארוכים וטיפוס טל דבש המאופיינים בחיי מדף ארוכים. בהכלאות אלה נלקחו בחשבון עמידויות למחלות המאפיינות מלון. מהכלאות אלה יצרנו אוכלוסיות F2.

בחורף 92 נעשתה עבודה ראשונית בתחנת "יאיר" בבחינת תומר גנטי שמקורו בנווה יער לאיתור קווי מילונים עם תכונות צמח ופרי המתאימים לגידול בעונת החורף בערבה. לאחר שזיהינו מספר קוים הנושאים תכונות של חנטה טובה בעונת החורף נבנתה תוכנית טיפוח ועיקר העבודה נעשתה בערבה (בשיתוף מלא של מו"פ ערבה) באזור היעד הראשוני לגידול זנים אלה. במקביל לעבודות הטיפול בערבה בנווה יער אנו מקדמים קוים ויוצרים מכלואים. בתחילת דצמבר 93 נשתלו בחממה בתחנת "יאיר" חמש אוכלוסיות של F2 שמקורם מקווי הטיפול שנבחרו בנווה יער, נמצאו קוים בעלי חנטה טובה ותכונות פרי וצמח המתאימים לתוכנית. במהלך העונה נערך מעקב אחר הצמחים. על צמחים שהצטיינו בחנטה וברישות נעשתה הפריה עצמית ופירות של הצמחים הללו נלקחו לבדיקת איכות.

אוכלוסיות זהות נשתלו בחממה בנווה יער ומצמחים מצטיינים נלקחו זרעים להמשך העבודה. נבחרו 55 צמחים מתאימים, 21 צמחים שגדלו בערבה ו- 34 מצמחים שגדלו בחממה בנווה יער. זרעים מצמחים אלה נזרעו לבחינה בחורף 94/95 ליצירת זרעי F4. במקביל נבחנו בערבה אוכלוסיות חדשות כשהדגש באוכלוסיות אלה היה על חנטה והשתמרות. בסוף חורף 94/95 יצרנו כ- 100 קוים משופרים בחנטה, רישות והשתמרות. בקיץ ובסתיו 95 יצרנו 80 מכלואים. לראשונה בחורף 95 יבחנו בתחנת הניסיונות "יאיר" מכלואים שנוצרו בתוכנית זו. בחממות בתחנת הניסיונות "יאיר" ישתלו בשלושה מועדים החל מתחילת אוקטובר ועד סוף נובמבר מכלואים אלה ובמהלך העונה נעקוב אחר ביצועי המכלואים הללו. במהלך השנים הבאות ניצור מקווי הטיפוח שנוצרו בתוכנית זו מספר גדול של מכלואים במטרה לזהות שלושה עד ארבעה מכלואים שיענו על מטרות התוכנית.